

ANADOLU AJANSI SORUNU VE ÇÖZÜM YOLLARI

Doç. Dr. Hikmet Sami TÜRK *

I. GİRİŞ

Anadolu Ajansı Türk Anonim Şirketi, bir süreden beri kamuoyunun dikkatini çeken konular arasında yer almaktadır. Özellikle Mart 1978 sonundaki olaylı Genel Kurul toplantısı ve onu izleyen gelişmeler, Anadolu Ajansı T.A.Ş. üzerindeki tartışmaların kolay kesilmeyeceğini göstermektedir. Şimdiye değin bu tartışmaların belirli bir yöneticinin görevinden uzaklaştırılması veya görevinde bırakılması noktasında yoğunlaşması, konunun objektif bir biçimde ele alınmasına olanak vermemiştir. Oysa Anadolu Ajansı sorununun herhangi bir yöneticinin kişilik ve tutumundan bağımsız yönleri de vardır. İncelememizde bu yönleriyle Anadolu Ajansı sorununun ne olduğunu ve nasıl çözülebileceğini araştırmaya çalışacağız.

Konuyu başından alalım :

II. ANADOLU AJANSI SORUNUNUN ORTAYA ÇIKIŞI

A — Anadolu Ajansı'nın Kuruluşu

Anadolu Ajansı, Kuvayi Milliye hareketini yurda ve dünyaya duyurmak amacıyla 6 Nisan 1920'de, yani Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılış hazırlıklarının yapıldığı bir sırada Ankara'da kurulmuştur. Ulusal Kurtuluş Savaşımızın büyük önderi *Mustafa Kemal*'in bu konuda Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi adına yayımladığı bildiride, Anadolu Ajansı'nın «bütün Rumeli ve Anadolu'nun giriştiği ulusal ve kutsal sa-

* Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi.

vaş sırasında halkın en doğru iç ve dış haberlerle aydınlatılması zorunluğu önemle dikkate alınarak» kurulduğu belirtilmiştir¹.

İlk çalışmalarında Heyet-i Temsiliye'nin olanaklarından yararlanan Anadolu Ajansı, yeni Devletin örgütlenmeğe başlamasıyla merkezî idare yapısı içine alınmıştır. Gerçekten Anadolu Ajansı, Kurtuluş Savaşı boyunca, hatta Savaş ertesinde çalışmalarını önce 7 Haziran 1920 tarih ve 6 sayılı Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umumiyesi Teşkiline Dair Kanun'la İcra Vekilleri Heyeti (Bakanlar Kurulu) Başkanlığına, diğer bir deyişle Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bağlı bir örgüt olarak kurulan, sonra da 25 Aralık 1920 tarih ve 79 sayılı Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesinin Hariciye Vekâletine Rabtna Dair Kanun'la Dışişleri Bakanlığı'na bağlanan Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umumiyesi (Basın ve İstihbarat Genel Müdürlüğü) içinde bir şube olarak sürdürmüştür².

Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasından ve Cumhuriyet'in ilânından sonra Anadolu Ajansı, normal zamanların koşullarına ve yaptığı işlerin özelliklerine uygun bir hareket serbestliğine, kısacası belirli bir özerkliğe kavuşturulmak istenmiş ve 1341 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu (1925 Yılı Bütçe Kanunu) ile Ajans'ın bir özel kurum tarafından «idare ettirilmesine» Dışişleri Bakanı yetkili kılınmıştır (m. 33). Böylece Anadolu Ajansı, Devletin idarî yapısı dışına çıkarılmış ve 1 Mart 1925'de bir anonim ortaklık durumuna getirilmiştir.

B — Anadolu Ajansı T.A.Ş. Anasözleşmesinin Temel Hükümleri

«Anadolu Ajansı Türk Anonim Şirketi» unvanını taşıyan bu ortaklık, —Anasözleşmesine göre— dünyanın her yanından telgraf, telefon ve diğer araçlarla elde edeceği siyasal, askerî, malî, ticarî, iktisadî, sınaî, tarımsal ve genel olarak uluslararası nitelikte bütün olaylara ilişkin haberleri Türkiye ve diğer ülkelerde yine çeşitli

¹ Buraya sadeleştirilmiş biçimiyle yalnız bir bölümünü aldığımız söz konusu bildirimnin tam metni ve Anadolu Ajansı'nın kuruluşu hakkında geniş bilgi için bk. *Astan Tufan Yazman, «Anadolu Ajansı», İktisat ve Ticaret Ansiklopedisi, C. I, İstanbul 1946, s. 259 vd.*

² Bu konuda bk. Anadolu Ajansı Türk Anonim Şirketi, Sermayesi 20.000 Türk Lirası, Merkez-i İdaresi : Ankara, Mümessillikleri : İstanbul, İzmir, Adana, Harici Muhabirlikleri : Cenevre, Bükreş-Meclis-i İdare Raporu ve Murakıp Raporu, 1925 ve 1926 Seneleri Bilançoları ve Kâr ve Zarar Hesabı, Ankara 1927, s. 5.

araçlarla yaymak, bu amaçla bülten, servis ve korrespondanslar yayımlamak, ilâncılık yapmak, basımcı ve yayımcı olmak gibi işleri görmek üzere kurulmuştur. Kurucuları arasında Kars Milletvekili *Ağaoğlu Ahmet*, Mardin Milletvekili *Yakup Kadri (Karaosmanoğlu)*, Karahisar Milletvekili *Ruşen Eşref (Ünaydın)*, Bolu Milletvekili *Falîh Rifki (Atay)* ve Ajans Başyazarı *Kemaleddin Kâmi (Kamu)* gibi ünlüler de yer almaktadır (m. 1).

Başlangıçta 25 yıl için kurulan Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nin süresi, önce 1975, sonra da 1980 takvim yılı sonuna kadar olmak üzere iki kez uzatılmıştır (m. 4).

Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nin temel sermayesi, her biri 10 lira değerinde 2.000 paya bölünmüş 20.000 liradan ibarettir. Ada yazılı olarak ve yalnız Türk hamilleri için düzenlenen pay senetlerinin yarısı, kuruluş sırasında Ajans'ta çalışan memurlara dağıtılmıştır (m. 5).

Anadolu Ajansı T.A.Ş., Genel Kurulca —1973'de yapılan bir Anasözleşme değişikliğinden sonra— iki yıl için atanan ve üçten beşe kadar üyeden oluşan bir Yönetim Kurulunca yönetilir (m. 7). Üyelerden her birinin Ortaklığın 50 pay senedine sahip olması ve bunları görev süresi boyunca satılamamak kaydıyla Ortaklık Sandığına tevdi etmesi gerekir (m. 11).

Genel Kurul ise, asil veya vekil sıfatıyla en az 10 paya malik pay sahiplerinden oluşur. Her 10 pay bir oy hakkı verir. Ancak hiçbir pay sahibinin 10'dan çok oyu olamaz (m. 20). Hemen söyleyelim ki, en çok oy hakkının 10 rakamı ile sınırlanmasına ilişkin Anasözleşme hükmü, aslında herhangi bir kişi veya grubun tek başına Anadolu Ajansı T.A.Ş.'ne egemen olmasını önlemeyi amaçladığı halde; —aşağıda göreceğimiz gibi— zamanla ters yönde işlemiş ve günümüzde Anadolu Ajansı sorununun temel nedeni olmuştur.

C — Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nde Payların Dağılımı ve «Devlet İştiraki»

Başlangıçta Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nin bütün pay senetleri gerçek kişilere ait olmakla birlikte, daha sonra yapılan devirler sonucunda Hazine (Maliye Bakanlığı) en büyük pay sahibi durumuna gelmiştir. Gerçekten Mart 1978'de yıllık olağan Genel Kurul toplantısına doğru Maliye Bakanlığınca bazı kamu iktisadi teşebbüslerine yapılan devirlerden önce Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nin 2.000 pay senedinden 955'i —ki bunların 850'si 1931'de Dışişleri Bakanı

Tevfik Rüştü (Aras) tarafından devredilmişti—, yani % 47.75'i Hazine'ye, geri kalan 1045'i, yani % 52.25'i gerçek kişilere ait bulunuyordu. (İncelememizde son pay senedi devirlerinden önceki durum göz önünde bulundurulmuştur). Demek ki Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nde —Hazine temel sermayenin yarısından azına sahip olduğu için— 12 Mart 1964 tarih ve 440 sayılı İktisadî Devlet Teşekkülleriyle Müesseseleri ve İştirakler Hakkında Kanun anlamında bir «Devlet iştiraki» söz konusudur (m. 1/II). Bunun en önemli sonucu, Devlet payının % 15'i aştığı bir ortaklık olarak Anadolu Ajansı T.A.Ş. Yönetim Kurulunda Maliye Bakanlığı'nca atanacak bir temsilcinin bulundurulabilmesi olmak gerekirse de; 440 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihte mevcut ortaklıkların kanun ve anasözleşmelerindeki hükümlerin saklı tutulması (m. 26/I), Anadolu Ajansı T.A.Ş. için bu olanaktan yararlanmayı engelleyici nitelikte gözükmektedir.

Öte yandan gerçek kişilerin elinde bulunan pay senetlerinden çoğunun sahipleri veya mirasçıları ile Anadolu Ajansı T.A.Ş. arasındaki ilişkiler yıllardan beri kesilmiş durumdadır. Bunlar, zaten kâr dağıtan bir ortaklık görünümü taşımayan Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nde işlerin gidişi ile ilgilenmemekte; Genel Kurul toplantılarına sadece Maliye Bakanlığı ile yönetimi elinde tutmaya kararlı bir küçük grup katılmaktadır. Nitekim son oniki yılda, yani Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nin bir kayyım kurulunca yönetildiği 1965 işyılından sonraki dönemde yapılan olağan Genel Kurul toplantılarında Hazine payları dışında temsil edilen payların sayıları³, —toplam pay sayısına, dolayısıyla temel sermayeye oranlarıyla birlikte— sırayla şöyledir: 1966'da 325 (% 16.25), 1967'de 175 (% 8.75), 1968, 1969, 1970 ve 1971'de 150 (% 7.5), 1972 ve 1973'de 75 (yalnız *Yakup Kadri Karaosmanoğlu*, % 3.75), 1974'de 235 (% 11.75), 1975 ve 1976'da 225 (% 11.25), 1977'de 200 (% 10). Görüldüğü gibi Hazine dışındaki pay sahipleri, son oniki yılda yapılan olağan Genel Kurul toplantılarına en çok —o da yalnız bir kez— 325 pay, yani toplam payların % 16.25'i ile katılmışlardır.

D — Azınlık Yönetimi

Fakat Anadolu Ajansı T.A.Ş. Anasözleşmesinde her 10 pay bir oy hakkı vermekle birlikte, hiçbir ay sahibinin 10'dan çok oyu olamayacağını öngörülmesi (m. 20), Maliye Bakanlığı'nın Hazi-

³ Söz konusu pay sayıları, Anadolu Ajansı T.A.Ş. Genel Kurul toplantılarında hazır bulunanları gösteren cetvellerden çıkarılmıştır. Bu cetveler için bk. Ankara Ticaret Sicili Memurluğu Dosya No. 416 (46).

ne'ye ait 955 pay için Genel Kurulda ancak 10 oy kullanabilmesi sonucunu doğurmaktadır. Buna karşılık Genel Kurulda temsil edilen diğer payların, sahipleri arasında en çok oy hakkı sınırlamasından hiç, bir oy hakkı için gerekli en az pay sayısı koşulundan ise fazla etkilenmeyecek bir biçimde dağılmış bulunması ve onların da yıllardan beri genellikle belirli bir siyasal görüş doğrultusunda oy kullanan bir grup meydana getirmesi, Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nde güç dengesini tersine çevirmiştir. Durumu daha iyi açıklayabilmek için, 1965 işyılı izleyen olağan Genel Kurul toplantılarında Hazine dışındaki pay sahiplerinin ellerinde bulunan pay sayılarını bir de hakları olan oy sayılarıyla birlikte sıralayalım⁴: 1966'da 325 pay - 30 oy, 1967'de 175 pay - 16 oy, 1968, 1969, 1970 ve 1971'de 150 pay - 14 oy, 1972 ve 1973'de 75 pay - 7 oy, 1974'de 235 pay - 22 oy, 1975 ve 1976'de 225 pay - 21 oy, 1977'de 200 pay - 19 oy.

Böylece son oniki yılda yapılan olağan Genel Kurul toplantılarında toplam payların en çok % 16.25'ini temsil eden bir grup, en çok oy hakkı sınırlamasından ileri gelen bir oy üstünlüğü ile Anadolu Ajansı T.A.Ş. yönetimine tek başına egemen olabilmiş; toplam payların % 47.75'ine sahip Hazine ise azınlık durumuna düşmüştür. Üstelik Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nin her yıl Devlet bütçesinden milyonlarca liralık ödenek alması, çelişkiyi ağırlaştırmaktadır. Anadolu Ajansı T.A.Ş. yöneticilerinden farklı siyasal görüşteki kadroların iktidarda buldukları dönemlerde ise —son olaylarda da görüldüğü gibi— çelişkinin boyutları genişlemektedir.

Bu nedenlerle Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nde azınlığı çoğunluk, çoğunluğu azınlık yapan şimdiki çarpık sistemin düzeltilmesi veya değiştirilmesi yararlı olacaktır. Ancak bu yapılırken Anayasamızın şu hükmü göz önünde tutulmalıdır:

«Devlet tarafından kurulan veya Devletten mali yardım alan haber ajanslarının tarafsızlığı esastır» (m. 121/IV).

III. ÇÖZÜM YOLLARI

Anadolu Ajansı sorunu için düşünülebilecek çözüm yolları iki ayrımda ele alınabilir :

⁴ Oy sayıları, yuk. dn. 3'te sözü edilen cetvellerde yazılı pay sayıları üzerinden Anadolu Ajansı T.A.Ş. Anasözleşmesinin 20. maddesi hükümlerine göre hesaplanmıştır.

A — Anadolu Ajansı'nın durumunu anonim ortaklık statüsü içinde düzeltmek. İlk ayırmadaki çözüm yolları, Anadolu Ajansı'nın hukukî varlığını anonim ortaklık olarak sürdürmekle birlikte, şimdiki çarpık sisteme son verebilecek tedbirlerin araştırılmasına yöneliktir. Burada çeşitli seçenekler söz konusu olabilir:

1. Anadolu Ajansı T.A.Ş. Anasözleşmesinin azınlık yönetimine yol açan hükümlerini değiştirmek;

2. Bu hükümlerin korunmasına olanak veren 1 Temmuz 1960 tarih ve 7 sayılı Anadolu Ajansı Türk Anonim Şirketinin 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanununun 272. Maddesinden İstisna Edilmesine Dair Kanun'u kaldırmak veya değiştirmek;

3. Hazine'ye ait pay senetlerinden bir bölümünü Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nin çalışma konusu ile ilgili kamu iktisadî teşebbüslerine devrederek Genel Kurulda denge sağlamak;

4. 2 Temmuz 1963 tarih ve 265 sayılı Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Kanunu'nun 33. maddesinden yararlanarak Anadolu Ajansı T.A.Ş. yöneticilerinin atanmasında etkili olmak.

B — Anadolu Ajansı'nı özerk/tarafsız bir kamu tüzelkişiliği olarak yeniden örgütlemek. İkinci ayırmadaki tek çözüm yolu, Anadolu Ajansı'nın anonim ortaklık olarak hukukî varlığına son verilmesine ve özerk/tarafsız bir kamu tüzelkişiliği olarak yeniden kurulmasına yöneliktir.

Şimdi bu çözüm yollarını inceleyelim :

A — Anadolu Ajansı'nın Durumunu Anonim Ortaklık Statüsü İçinde Düzeltmek

Yukarda Anadolu Ajansı'nın durumunu anonim ortaklık statüsü içinde düzeltmeğe yönelik çözüm yolları olarak sıraladığımız dört seçenekten ilk ikisi, doğrudan doğruya veya dolayısıyla Anadolu Ajansı T.A.Ş. Anasözleşmesinde değişiklik yapılması ile ilgilidir. Birinci seçenekte bu değişikliğin yürürlükteki mevzuat çerçevesinde gerçekleştirilmesi, ikincisinde ise bu değişikliğin yapılmasını sağlamak üzere önce 1 Temmuz 1960 tarih ve 7 sayılı Kanun'un kaldırılması veya değiştirilmesi söz konusudur. Son iki seçeneğe gelince; bunlar, Anadolu Ajansı T.A.Ş. Anasözleşmesinde herhangi bir değişiklik olmadan da uygulanabilecek tedbirlerle ilgilidir.

Şırayla bu seçenekleri biraz daha yakından görelim :

1. *Anadolu Ajansı T.A.Ş. Anasözleşmesinde Değişiklik Yapmak*

a) *Türk Ticaret Hukukunun Tarihteki Gelişmesi İçinde Anadolu Ajansı T.A.Ş. Anasözleşmesi ve Oy Hakkını Kısıtlayıcı Hükümleri*

Anadolu Ajansı T.A.Ş. Anasözleşmesi, 18 Ramazan 1266 (28 Temmuz 1850) tarihli Kanunname-i Ticaret'in anonim ortaklıklar alanındaki düzenleme yetersizliğini gidermeğe yönelik bir örnek anasözleşme olarak 17 Muharrem 1300/17 Teşrinisani 1298 (29 Kasım 1882) tarihli bir «irade-i seniye» (padişah emri) ile yayımlanmış bulunan Anonim Şirket Nizamname-i Dahilisi'ne göre hazırlanmıştır⁵. Anadolu Ajansı T.A.Ş. Anasözleşmesinin Genel Kurulun asil veya vekil sıfatıyla en az 10 paya malik pay sahiplerinden oluşacağı, her 10 payın bir oy hakkı vereceği, ancak hiçbir pay sahibinin 10'dan çok oyu olamayacağına ilişkin 20. maddesi, adı geçen örnek anasözleşmenin 25. maddesindeki boş yerlere —o dönemdeki yaygın uygulamaya paralel olarak— 10 rakamının konması suretiyle yazılmıştır.

Dağa sonra yürürlüğe giren 29 Mayıs 1926 tarih ve 865 sayılı Ticaret Kanunu da, anonim ortaklıkların anasözleşmelerinde bu çeşit kayıtların yer almasına olanak tanıyor, hatta hiçbir pay sahibinin 10'dan çok oyu olamayacağı ilkesini açıkca benimsiyordu (m. 365/I). Fakat Ticaret Kanunu'na göre bu çeşit kayıt ve kısıtlamalar anasözleşme değişiklikleri ile ilgili toplantılar bakımından geçerlik taşımayacaktı (m. 385/III). Böylece Kanunname-i Ticaret döneminde hazırlanmış bulunan Anadolu Ajansı T.A.Ş. Anasözleşmesinin birçok maddesi gibi 20. maddesi de Ticaret Kanunu döneminde herhangi bir değişikliğe uğramaksızın kalabilmiştir.

Buna karşılık 29 Haziran 1956 tarih ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 865 sayılı eski Ticaret Kanunu'nun sistemini terk ederek, her pay senedinin en az bir oy hakkı vereceği hükmünü koymuş (m. 373/I); anasözleşme değişikliği için yapılan toplantıda ise, anasözleşmede tersine hüküm bulursa bile, her pay senedinin ancak bir oy hakkı vereceğini belirtmiştir (m. 387). Türk Ticaret Kanunu Tasarısına ilişkin Adalet Komisyonu Tutanağında «her hisse

⁵ Anonim Şirket Nizamname-i Dahilisi metni için bk. Düstur, 1. Tertip, Zeyl 3, s. 160-168; Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi, 23 Şaban 1326/6 Eylül 1324, No. 1237, s. 302 vd + 30 Şaban 1326/13 Eylül 1324, No. 1238, s. 310-312. Anadolu Ajansı T.A.Ş. Anasözleşmesinin ilk metni için bk. Anadolu Ajansı Türk Anonim Şirketi Nizamname-i Dahilisi, İstanbul 1925-1341.

senedinin en az bir rey hakkı vermesi esası da *âmir hüküm* olarak kabul» edildiği yazılıdır⁶.

Türk Ticaret Kanununun Mer'iyet ve Tatbik Şekli Hakkındaki 6763 sayılı Kanun (veya yaygın kısa adıyla Tatbikat Kanunu), «Anonim şirket» ile ilgili geçiş hükümleri arasında önce «Umumî olarak» kenar başlıklı 19. maddesiyle, Türk Ticaret Kanunu'nun yürürlüğe girdiği tarihte ticaret siciline kayıtlı anonim ortaklıklar hakkında yeni Kanun'un 317-346, 360-363, 370, 374, 385, 386 ve 398. maddeleri ile anasözleşmelerinin hükümlerine aykırı olmayan diğer hükümlerinin uygulanacağını öngörmüş; sonra da «Esas mukavelenin yeni kaidelere uydurulması» kenar başlıklı 20. maddesiyle, aynı anonim ortaklıklardan anasözleşmeleri yeni Kanun'un anılan maddeleri dışındaki «âmir hükümlerine» uymayanların iki yıl içinde anasözleşmelerini yeni hükümlere uydurarak tescil ettirmedikleri takdirde «münfesih» sayılacaklarını belirtmiştir (f. I). Bu süre, daha sonra sırayla 15 Aralık 1958 tarih ve 7178 sayılı, 21 Aralık 1959 tarih ve 7400 sayılı, son olarak da 21 Kasım 1960 tarih ve 135 sayılı Kanun'la üç kez uzatılmıştır. Sonuncu Kanun'la verilen süre 1 Nisan 1961 tarihinde dolmuştur.

b) 7 Sayılı Kanun

Genel nitelikteki bu kanunlara göre Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nin de Anasözleşmesinin 20. maddesini Türk Ticaret Kanunu'nun —6763 sayılı Tatbikat Kanunu'nun 19. maddesinde doğrudan doğruya uygulanacağı öngörülmemiş— 373. maddesinin her pay senedinin en az bir oy hakkı vereceğine ilişkin emredici hükmüne uygun bir duruma getirmesi gerekirdi. Ne var ki, Anadolu Ajansı T.A.Ş. için 1 Temmuz 1960 tarihinde 7 sayılı özel bir kanun çıkarılmıştır. Milli Birlik Komitesi döneminde çıkarılan diğer kanunlar gibi bu kanun için de herhangi bir gerekçe yayımlanmamıştır. Söz konusu kanun «Anadolu Ajansı Türk Anonim Şirketinin 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanununun 272. Maddesinden İstisna Edilmesine Dair Kanun» başlığını taşımaktadır. Başlıkta anılan Türk Ticaret Kanunu'nun 272. maddesi, özel kanunlarda tersine hüküm bulunmadıkça anonim ortaklıklarda temel sermaye miktarının 500.000 Türk lirasından aşağı olamayacağına ilişkindir. 7 sayılı Kanun'un başlığı okununca kanun koyucunun Anadolu Ajansı T.A.Ş.'ni bu en az sermaye koşulundan «istisna» etmek istediği anlaşılır.

⁶ Bk. *Halid Kemal Elbir*, Gerekçeli-Notlu-Sistematik Türk Ticaret Kanunu ve Tatbikat Kanunu ile Alâkalı Mevzuat, 2. bası, İstanbul 1958, s. 147 vd. m. 373, s. 149 m. 387.

(Hatırlanacağı üzere Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nin temel sermayesi 20.000 liradır). Fakat hukukî bakımdan birinci derecede önem taşıyan kanun metni biraz değişiklidir. Gerçekten 7 sayılı Kanun'da —yürürlük tarihi ve yürüten makamla ilgili klasik maddeler dışında— 1. madde olarak şu tek hüküm yer almaktadır :

«Anadolu Ajansı Türk Anonim Şirketi, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun anonim şirketlere ait intibak hükümleriyle 272. maddesi hükmünden istisna edilmiştir».

Bu hükümde —Kanun başlığında bulunmayan bir ibarenin eklenmesinden ötürü— farklı yorumlara elverişli bazı anlatım yanlışları veya kusurları vardır. Şöyle ki :

1° 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda anonim ortaklıklara ilişkin herhangi bir «intibak» hükmü yoktur. Bu çeşit hükümler, Türk Ticaret Kanununun Mer'iyet ve Tatbik Şekli Hakkındaki 6763 sayılı Kanun'un özellikle «Esas mukavelenin yeni kaidelere uydurulması» kenar başlıklı 20. maddesinde bulunmaktadır. İmdi 7 sayılı Kanun'un yalnız doğru anlatımlı sözüne ağırlık veren bir yorumla, kanun koyucunun Anadolu Ajansı T.A.Ş.'ni 6763 sayılı Tatbikat Kanunu'nun 20. maddesi hükmünden değil, sadece 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun en az sermayeye ilişkin 272. maddesinden «istisna» etmek istediği öne sürülebilir. Hatta böyle bir yorumu desteklemek üzere şu noktalar da eklenebilir :

— Eğer 7 sayılı Kanun'la 6763 sayılı Tatbikat Kanunu'nun 20. maddesi kastedilmiş olsaydı, o zaman 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 272. maddesinin ayrıca belirtilmesine gerek kalmazdı. Çünkü 6763 sayılı Tatbikat Kanunu'nun 20. maddesinde açıkça öngörülen «Esas mukavelenin yeni kaidelere uydurulması» işlemlerinden birisi de, temel sermayelerin 500.000 liraya çıkarılmasıdır (f. III).

— 7 sayılı Kanun'un en az sermaye koşulu dışında da Anadolu Ajansı T.A.Ş. Anasözleşmesini geçerli saydığını kabul edebilmek için, yukarıda anılan 1. maddesinin «Anadolu Ajansı Türk Anonim Şirketi, Türk Ticaret Kanununun Mer'iyet ve Tatbik Şekli Hakkındaki 6763 sayılı Kanunun anonim şirketlere ait intibak hükümlerinden istisna edilmiştir.» biçiminde olması gerekir ve yeterdi. Nitekim 6763 sayılı Tatbikat Kanunu'nun 20. maddesindeki iki yıllık süreyi uzatan 7178, 7400 ve 135 sayılı kanunların gerek başlıklarında, gerek metinlerinde hep «Türk Ticaret Kanununun Mer'iyet ve Tatbik Şekli Hakkındaki 6763 sayılı Kanun»dan söz edilmiştir.

Bu saptamalar, 7 sayılı Kanun'un aslında Anadolu Ajansı T.A.Ş.'ni —doğru anılan kanun sayısı, adı ve madde numarasıyla— Türk Ticaret Kanunu'nun yalnız en az sermaye koşuluna ilişkin 272. maddesinden «istisna» etmeyi amaçladığını, geri kalan Anasözleşme hükümlerinin Türk Ticaret Kanunu'nun emredici hükümlerine uydurulması gerektiğini düşündürecek niteliktedir. Bu yapılmadığı takdirde 6763 sayılı Tatbikat Kanunu'nun 20. maddesi gereğince Anadolu Ajansı T.A.Ş., en son 135 sayılı Kanun'la verilen uzatma süresinin bittiği 1 Nisan 1961 tarihi itibarıyla «münfesi» sayılabilir. Fakat daha sonra çıkarılan 2 Temmuz 1963 tarih ve 265 sayılı Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Kanunu'nun —ilerde ayrıca inceleyeceğimiz— «Anadolu Ajansı ile sözleşme» kenar başlıklı 33. maddesi ve bu madde uyarınca her yıl Bütçe Kanununa Anadolu Ajansı için ödenek konması dikkate alınır, kanun koyucunun bu kuruluşu böyle bir yaptırımın dışında gördüğü, başka bir deyişle onun hukukî varlığını bir veri olarak kabul ettiği anlaşılır. Öyleyse 7 sayılı Kanun'un elverişli olduğu ilk yorumda —diğer kanunları da göz önünde bulundurmamak kaydıyla— varılabilecek sonuç özetle şudur: Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nin Anasözleşmesini Türk Ticaret Kanunu'nun 272. maddesindeki en az sermaye koşulu dışındaki emredici hükümlerine uygun duruma getirme konusunda ancak yaptırımsız bir yükümü olduğundan söz edilebilir.

2° İlk yorumun eksik yanı, 7 sayılı Kanun'un 1. maddesine her nasılsa sıkıştırılmış bulunan «... anonim şirketlere ait intibak hükümleriyle...» ibaresini açıklamamasıdır. 7 sayılı Kanun'da —eski bir deyişle— bir «zaaf-ı telif», yani bir anlatım bozukluğu olsa bile, söz konusu ibareyi «haşiv», yani gereksiz söz saymak olanaksızdır. İşte bu düşünceden hareket ederek 7 sayılı Kanun'un yalnız doğru anlatımlı sözüne değil, tümüne eşit ağırlık veren ikinci bir yorumda «... anonim şirketlere ait intibak hükümleriyle...» ibaresini de anlamlandırma zorunluğu olduğu, dolayısıyla bu ibareyi «... Türk Ticaret Kanununun Mer'iyet ve Tatbik Şekli Hakkındaki 6763 sayılı Kanunun anonim şirketlere ait intibak hükümleriyle...» biçiminde anlamak gerektiği sonucuna varılabilir. Bu durumda 7 sayılı Kanun'un 1. maddesinde Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nin «6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun... 272. maddesi hükmünden istisna» edildiğinin ayrıca belirtilmesi, en az sermaye koşuluna özel bir önem verilmesinden ileri gelmiş olabilir. Açıktır ki, böyle bir yorumda Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nin Anasözleşmesini Türk Ticaret Kanunu'nun emredici hükümlerine uygun duruma getirme konusunda herhangi bir yükümü olduğundan söz edilemez.

c) Anadolu Ajansı T.A.Ş. Anasözleşmesinin Değiştirilmesi

Fakat bu, Anadolu Ajansı T.A.Ş. Anasözleşmesinin değiştirilemeyeceği anlamına gelmez. Nitekim 7 sayılı Kanun döneminde Anadolu Ajansı T.A.Ş. Anasözleşmesinde Yönetim Kurulunun iki yılda bir seçilmesi (m. 7), Ontaklık süresinin 1980 takvim yılı sonuna kadar uzatılması (m. 4) gibi ufak bazı değişiklikler yapılmıştır⁷. Aynı biçimde Anadolu Ajansı T.A.Ş., Genel Kurulda oy hakkını kısıtlayıcı hükümlerin kaldırılmasını da içeren bir Anasözleşme değişikliğini her zaman gerçekleştirebilir; hatta temel sermayesini 20.000 liradan 500.000 liraya çıkarabilir. Kesin olan şey, bu değişikliklerin 7 sayılı Kanun'a aykırı düşmeyeceğidir. Çünkü 7 sayılı Kanun'un amacı, belli bir hukukî durumu dondurmak değil, onun korunmasına olanak vermektir. Bu olanaktan her zaman vazgeçilebilir.

İlginçtir ki, 7 sayılı Kanun'un çıkarıldığı 1960 yılı ile onu izleyen ilk yıllarda görev yapan Anadolu Ajansı T.A.Ş. yönetim kurullarının sırasıyla 15 Mart 1961, 23 Mart 1962 ve 15 Mart 1963 günleri toplanan olağan genel kurullara sundukları çalışma raporlarında⁸, Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nin geleceği ile ilgili işler arasında gerek Türk Ticaret Kanunu'nun 272. maddesinde yazılı en az sermaye koşulunu yerine getirmek üzere sermaye artırımını yapılması, gerek Türk Ticaret Kanunu'nun diğer emredici hükümlerine uyulması zorunluluğuna işaret edilmiş; Devrim Hükümetinin «intibak» işlemlerini «muvakkaten» durdurduğu görüşüne yer verilmiştir. Bu raporlarda ayrıca yürürlükte bulunan Anadolu Ajansı T.A.Ş. Anasözleşmesinin günün gereksinmelerini karşılamaktan uzak olduğu, Anadolu Ajansı'nın «yarı resmî» niteliği olmakla birlikte çok partili dönemde çalışmalarını objektif ölçüler içinde yürütmesi gerektiği, nitekim 1961 Anayasasının 121. maddesinin Devletten malî yardım alan haber ajansları için tarafsızlık ilkesini koyduğu, dolayısıyla Anadolu Ajansı'nın hukukî yapısının yeni baştan düzenlenmesinin ele alınacak ilk işlerden olduğu belirtilmiştir.

Fakat aradan bunca yıl geçtiği halde, Anadolu Ajansı T.A.Ş. Anasözleşmesini ne Türk Ticaret Kanunu'nun emredici hükümlerine, ne çağın gereksinmelerine uygun duruma getirme konusunda herhangi bir girişimde bulunulmamıştır. Oysa en büyük pay sahibi

⁷ Bu değişiklikler için bk. Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi, 18.3.1975, S. 93, s. 63 ve 25.3.1975, S. 98, s. 37.

⁸ Bu raporlar için bk. Ankara Ticaret Sicili Memurluğu Dosya No. 416 (46).

sıfatıyla Maliye Bakanlığı, bütün bu noktaları dikkate alan bir Anasözleşme değişikliği önerisi hazırlayarak Anadolu Ajansı T.A.Ş. Genel Kurulunun olağanüstü toplantıya çağrılmasını isteyebilirdi. Anadolu Ajansı T.A.Ş. Anasözleşmesi, temel sermayenin üçte birine malik pay sahiplerine Yönetim Kurulundan Genel Kurulu olağanüstü toplantıya çağırmasını isteme yetkisi vermiştir. Yönetim Kurulunun bu isteği yerine getirmekten kaçınması durumunda Ticaret Bakanlığı'nın Genel Kurulu olağanüstü toplantıya çağırması öngörülmüştür (m. 19, krş. 24).

Ancak Anadolu Ajansı T.A.Ş. Anasözleşmesinin Genel Kurulda oy hakkını en çok 10 rakamı ile sınırlayan 20. maddesi karşısında, —daha önce Maliye Bakanlığı ile diğer pay sahipleri arasında bir uzlaşmaya varılmadıkça— özellikle bu sınırlamanın kaldırılmasına yönelik bir değişiklik önerisinin geçirilmesinde güçlüklerle karşılaşılabilir. Gerçi Türk Ticaret Kanunu'nun 387. maddesi, anasözleşme değişikliği için yapılan toplantıda, anasözleşmede tersine hüküm bulunsa bile, her pay senedinin ancak bir oy hakkı vereceği kuralını koymuştur. Fakat bu madde her nedense 6763 sayılı Tatbikat Kanunu'nun doğrudan doğruya uygulanacağını öngördüğü hükümler arasında anılmadığı için (m. 19, ayrıca 20/IV), Anadolu Ajansı T.A.Ş. Anasözleşmesinin değiştirilmesi ile ilgili toplantıda da bu Anasözleşmenin oy hakkını kısıtlayıcı 20. maddesi geçerli kalacaktır.

d) N a s ı l B i r A n a s ö z l e ş m e D e ğ i ş i k l i ğ i ?

Öte yandan Anadolu Ajansı T.A.Ş. Anasözleşmesindeki oy hakkı sınırlamasının kaldırılması, Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nin tamamıyla en büyük pay sahibi Maliye Bakanlığı'nın kontrolü altına girmesi sonucunu doğuracaktır. Buysa —dengeleyici başka tedbirler alınmazsa— siyasal iktidarların Ajans yönetimine egemen olmalarını son derece kolaylaştıracaktır. Anayasamızın 121. maddesindeki tarafsızlık ilkesinin işlerliği açısından böyle bir durumun sakıncası ortadadır. Şüphesiz Anadolu Ajansı T.A.Ş.'ni azınlık yönetiminden kurtarmak isterken bu kez onu siyasal iktidarların kontrolü altına sokacak yeni bir yanlıştan kaçınmak gerekir. O yüzden Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nde azınlığı çoğunluk, çoğunluğu azınlık yapan şimdiki çarpık sisteme son verecek bir Anasözleşme değişikliğinin Yönetim Kurulunda en büyük pay sahibi Maliye Bakanlığı'nın yanında azınlığın, hatta Ajans çalışanlarının temsiline olanak tanıyacak bir karma sisteme yönelmesi, Anayasamızın 121. maddesindeki tarafsızlık ilkesine uygunluk bakımından yerinde olur. Ayrıca böyle bir

karma sisteme gidilmesi, Anadolu Ajansı T.A.Ş. Anasözleşmesinde yapılacak değişiklik konusunda Maliye Bakanlığı ile diğer pay sahipleri arasında bir uzlaşma temeli bulunmasına yardımcı olabilir.

2. 7 Sayılı Kanun'u Kaldırmak veya Değiştirmek

Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nde güç dengesini tersine çevirerek azınlık yönetimine yol açan Anasözleşme hükümlerinin değiştirilmesine olanak sağlayacak, hatta bunu zorunlu kılacak en güvenli yol, 7 sayılı Kanun'un tamamıyla kaldırılması veya 1. maddesindeki «...anonim şirketlere ait intibak hükümleriyle...» ibaresinin çıkarılması ve böylece başlığı ile metni arasındaki uyumsuzluğun giderilmesidir. Fakat bu amaçla çıkarılacak kanunda Anadolu Ajansı T.A.Ş.'ne Anasözleşmesini Türk Ticaret Kanunu'nun «âmir hükümlerine» uydurabilmesi için 6 ay - 1 yıl gibi bir sürenin verilmesi yerinde olur.

İkinci aşamada yapılacak Anasözleşme değişikliği sonucunda Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nin Maliye Bakanlığı eliyle siyasal iktidarların kontrolü altına girmesi olasılığına karşı dengeleyici tedbirlere yer verilmesi zorunluğuna burada da işaret etmek gerekir.

3. Hazine'ye Ait Pay Senetlerinden Bir Bölümünü Kamu İktisadi Teşebbüslerine Devretmek

Anadolu Ajansı T.A.Ş. Anasözleşmesinin Genel Kurulda hiçbir pay sahibinin 10'dan çok oyu olamayacağına ilişkin 20. maddesi yüzünden azınlık yararına bozulan dengeyi yeniden kurmak üzere şimdiye değin üzerinde en çok durulan ve Mart 1978'de yıllık olağan Genel Kurul toplantısına doğru uygulamasına geçilen tedbir budur. Düşünülen, Hazine'ye ait pay senetlerinden bir bölümünü Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nin çalışma konusu ile ilgili bazı kamu iktisadi teşebbüslerine devrederek Hazine'nin elinde 10 rakamıyla donmuş bulunan oyları yeniden canlandırmaktır. Gerçekten sadece üç kamu iktisadi teşebbüsüne 100'er pay senedi devretmekle Hazine'nin 10 oyu yanında 30 oy daha canlandırılmış olacağı için, Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nin 1965 işyılından sonraki olağan Genel Kurul toplantılarında en çok toplam 325 pay ve 30 oyla temsil edilmiş bulunan azınlık karşısında denge kurulabilir.

Bilindiği gibi 440 sayılı İktisadi Devlet Teşekkülleriyle Müesseseleri ve İştirakler Hakkında Kanun'a göre, «veraset ve sair yollarla meydana gelmiş» Devlet iştiraklerinin «devir veya tasfiyesi» Bakanlar Kurulu kararıyla yapılmak gerekir (m. 4/III). Fakat bütçe kanunlarında her yıl «Kamu ortaklarının ve iştiraklerinin yeniden düzenleme tedbirlerini gerçekleştirmek» amacıyla «Hazinenin ve

kamu iktisadî teşebbüslerinin sermaye paylarını diğer kamu iktisadî teşebbüslerine devrettirmeye ve onlar tarafından da devraldırmaya» Maliye Bakanını yetkili kılan bir hüküm yer almaktadır (örneğin 1978 Yılı Bütçe Kanunu m. 67). Öyleyse Maliye Bakanlığı, bu yetkiden yararlanarak Hazine'ye ait Anadolu Ajansı T.A.Ş. pay senetlerinden bir bölümünü kamu iktisadî teşebbüslerinden kendi kanunlarında yazılı amaç ve çalışma konuları itibariyle hem Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nin çalışma konusu ile ilgili sayılabilecek, hem başka ortaklıklara katılabilecek olanlara devredebilir.

Fakat bu tedbir uygulanırken anonim ortaklıklar hukuku açısından dikkat edilmesi gereken bazı noktalar vardır:

— Türk Ticaret Kanunu'na göre, oy hakkına ilişkin kısıtlamalardan birini etkisiz bırakmak amacıyla pay senetlerinin genel kurulda oy hakkını kullanmak üzere «başkasına verilmesi caiz değildir» (m. 361/I, Tatbikat Kanunu m. 19). O yüzden Hazine'ye ait Anadolu Ajansı T.A.Ş. pay senetlerinin bunlar üzerindeki mülkiyet hakkını, dolayısıyla bunlarla belgelenen pay sahipliği sıfatını tam olarak ilgili kamu iktisadî teşebbüslerine geçirmek üzere devredilmesi zorunludur⁹.

— Anadolu Ajansı T.A.Ş. Anasözleşmesine göre, «Şirketin hisse senedatının devir ve ferâğı Meclis-i İdare kararıyla icra olunur» (m. 15 sc). Bu hüküm, Anadolu Ajansı T.A.Ş. pay senetlerini anonim ortaklıklar hukukunda «bağlı ada yazılı pay senetleri» (Al. «*vinakulierte Namensaktien*», Fr. «*actions nominatives liées*») olarak nitelenen kategoriye sokmakta ve Yönetim Kuruluna pay senetleri devrini onaylamama, başka bir deyişle devrin Anadolu Ajansı T.A.Ş.'ne karşı hüküm ifade edebilmesi için gerekli olan pay defterine kayıt işlemini yapmaktan kaçınma olanağı vermektedir (Türk Ticaret Kanunu m. 416-418, Tatbikat Kanunu m. 19). Gerçi anonim ortaklıklar hukukunda ortaklık anasözleşmesiyle pay senetleri devrinin neden göstermeksizin pay defterine kaydından kaçınılabileceğinin öngörüldüğü durumlarda bile bu konudaki takdir yetkisi keyfilik anlamına gelmez¹⁰. Ama Anadolu Ajansı T.A.Ş. Yönetim

⁹ Bk. *Halil Arslanlı*, Anonim Şirketler, II-III, İstanbul 1960, s. 32-*Fritz Funk*, Kommentar des Obligationenrechtes, Bd. II, Aarau 1951, Art. 691 N. 1; *E. Schucany*, Kommentar zum Schweizerischen Aktienrecht, 2. Aufl., Zürich 1960, Art. 691 N. 1.

¹⁰ Bk. *Yaşar Karayalçın*, Özel Hukukta Meseleler ve Görüşler «Hukukî Mütalâalar», Ankara 1975, s. 248-256 «Bağlı Nama Yazılı Senetler - Tasdikten Kaçınma» (*Yaşar Karayalçın/Hikmet Sami Türk*), özellikle s. 250 vd, 254.

Kurulunun Maliye Bakanlığı'nca kamu iktisadî teşebbüslerine yapılan pay senetleri devrini pay defterine geçirmekten kaçınması üzerine uyuşmazlığı mahkemeye götürmekten başka hukukî çare yoktur.

Öte yandan Hazine'ye ait pay senetlerinden bir bölümünü kamu iktisadî teşebbüslerine devretmek, Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nin Maliye Bakanlığı aracılığıyla siyasal iktidarların kontrolü altına girmesi olasılığını ortadan kaldırmaz. Çünkü kamu iktisadî teşebbüslerinin Maliye Bakanlığı çevresinde aynı doğrultuda hareket eden bir grup meydana getirmesiyle de benzer bir sonuca ulaşılabilir. O yüzden bu seçenekte Anadolu Ajansı T.A.Ş. Genel Kurulu yanında Yönetim Kurulunun da dengeli bir yapıya kavuşturulması, tarafsızlık ilkesinin işlerliği açısından gerekli bir ek tedbir olarak düşünülmelidir.

4. Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Kanunu'nun 33. Maddesinden Yararlanmak

a) Anadolu Ajansı ile Devlet Arasındaki Hukukî İlişkilerin Tarihî Gelişmesi

2 Temmuz 1963 tarih ve 265 sayılı Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Kanunu'nun 33. maddesi, Bakanlığa Anadolu Ajansı ile ilgili önemli bazı yetkiler vermektedir. Bu yetkilerin niteliğini daha iyi anlayabilmek için Anadolu Ajansı ile Devlet arasındaki hukukî ilişkilerin tarihî gelişmesini ana çizgileriyle izlemekte yarar vardır:

Başlangıçta Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umumiyesi'nin bir şubesi iken 1925 yılında idarî yapı dışına çıkarılarak bir anonim ortaklık durumuna getirildikten sonra Anadolu Ajansı - Devlet ilişkileri, belirli süreler için yapılan sözleşmeler çerçevesinde yürütülmüştür. Bu sözleşmeler gereğince Devlet, Anadolu Ajansı'nın habercilik hizmetlerinden yararlanmakta, karşılığında Anadolu Ajansı'na malî yardım yapmaktadır. Ancak bu sözleşmeler Devlet yönünden malî yüklenme anlamına geldiği ve 1924 Anayasasının 26. maddesine göre bu çeşit sözleşmelerin onanması ve bozulması aslında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin görevleri arasında olduğu için, yapılmalarına kanunla yetki verilmesi yoluna gidilmiştir.

İlk olarak 1341 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu (1925 Yılı Bütçe Kanunu), hem Anadolu Ajansı'nın bir özel kurum tarafından «idare ettirilmesine», hem bunun için yıllık ödeme miktarı 150.000 lirayı geçmemek üzere on yıla kadar «taahhüt icrasına»

Dışişleri Bakanını yetkili kılmıştır (m. 33). —Aynı dönemde çıkarılan 17 Mayıs 1928 tarih ve 1265 sayılı Kanun'a¹¹ göre de Dışişleri Bakanı, Anadolu Ajansı T.A.Ş. tarafından yurt içinde çekilecek telgrafların ücretlerini Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi (Basın Genel Müdürlüğü) bütçesine konulan ödenekten «mahsup ettirmeğe» 1926 yılını da kapsamak üzere yetkilidir (m. 1, 2)—.

İlk on yıllık sürenin sonuna doğru çıkarılan 1 Aralık 1934 tarih ve 2594 sayılı Kanun¹², Anadolu Ajansı ile yıllık ödenecek miktarı 150.000 lirayı geçmemek üzere on yıla kadar «taahhüt icrasına» yine Dışişleri Bakanını yetkili saymıştır (m. 1).

22 Mayıs 1940 tarih ve 3837 sayılı Kanun'la¹³ Matbuat Umum Müdürlüğü yeniden Başbakanlığa bağlı bir örgüt olarak kurulurken, Anadolu Ajansı T.A.Ş. ile aynı miktar ve süre için «taahhüt icrasında» bulunma yetkisi de bu Genel Müdürlüğe verilmiş (m. 5); daha önce 2594 sayılı Kanun'a göre Dışişleri Bakanlığı ile Anadolu Ajansı T.A.Ş. arasında yapılan sözleşmeden doğan hak ve yükümler bu Genel Müdürlüğe devredilmiştir (muv. m. 1).

b) II. Dünya Savaşında 4266 Sayılı Kanunla Gelen Düzenleme

İki yıl sonra II. Dünya Savaşının ortasında «3837 sayılı Kanuna ek» olarak çıkarılan 17 Haziran 1942 tarih ve 4266 sayılı Kanun¹⁴, Anadolu Ajansı-Devlet ilişkileri bakımından önemli yeni hükümler getirmiştir. Yeni Kanun'a göre Matbuat Umum Müdürlüğü, Anadolu Ajansı'nın yayın ve istihbarat işlerini, bütçe ve kadrosu ile uygulamasını denetlemeğe ve ödenecek miktarı her yıl kendi bütçesinin Anadolu Ajansı bölümüne konulan ödeneği geçmemek üzere, en çok beş yıllık sözleşme yapmağa yetkilidir; bu sözleşmede Ajans Genel Müdürü ile Yönetim Kurulu üyelerinin atanma tarzları da saptanır (m. 1).

Görülüyor ki yeni düzenleme, Anadolu Ajansı'nın anonim ortaklık statüsü çerçevesindeki hukukî ve mali özerkliğini geniş ölçüde zedeleyebilecek öğeler taşımakta, dolayısıyla bir bakıma Ajans'ın

¹¹ Anadolu Ajansı Şirketi Tarafından Çekilecek Dahilî Telgrafnamelerin Ücretleri Hakkında Kanun.

¹² Anadolu Ajansı ile 10 Seneye Kadar Taahhüdat İcrası İçin Hariciye Vekilliğine Salâhiyet Verilmesi Hakkında Kanun.

¹³ Başvekâlete Bağlı Matbuat Umum Müdürlüğü Teşkiline ve Vazifelerine Dair Kanun.

¹⁴ Başvekâlete Bağlı Matbuat Umum Müdürlüğü Teşkiline ve Vazifelerine Dair 3837 Sayılı Kanuna Ek Kanun.

«yarı resmî» niteliğini vurgulamaktadır. Kanun Tasarısına ilişkin tek cümlelik Hükümet Gerekçesinde sadece «Şimdiye kadar yapılan tecrübelerle nazaran, Anadolu Ajansı'nın istikbaldeki faaliyeti hakkında bazı hükümler vazedilmesi lüzumu hâsıl» olduğu yazılmıştır¹⁵. Buna karşılık, Tasarıya Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce kabul edildiği biçimi veren Bütçe Komisyonu'nun Tutanağında daha ayrıntılı bir açıklama yer almıştır :

«Devletin siyaset ve emniyetiyle alâkalı havadisleri toplamak ve neşretmek gibi mühim bir amme hizmeti ifa eden Anadolu Ajansı'nın bu hizmetlerin ifası bakımından Matbuat Umum Müdürlüğü'nün murakabesine tabi tutulması kadar tabii ve lüzumlu bir şey olamaz. Bundan başka mezkûr Ajans'a yapılan büyük nispetteki yardım dolayısıyla bütçesi ve kadrosu üzerinde ve hassaten Ajans'ın faaliyetini tanzim ve tedvir edecek olan Umum Müdüriyet'in İdare Meclisi azasının tayin şekli hakkında da söz sahibi olması gerekli görülmüştür»¹⁶.

4266 sayılı Kanun'un dikkati çeken bir yanı da, geçici bir hükümle yeni düzenlemeye hemen işlerlik kazandıracak bir malî yaptırıma yer vermesidir : Matbuat Umum Müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinin Anadolu Ajansı bölümüne eklenen 150.000 liranın ödemesi, yeni düzenlemeye göre sözleşme yapılması koşuluna bağlıydı (muv. m.). Bu geçici hüküm, Anadolu Ajansı T.A.Ş. ile Matbuat Umum Müdürlüğü arasındaki sözleşmenin «bir an evvel yapılmasını temin için» Bütçe Komisyonu'nca konmuştu¹⁷.

c) S o n r a k i G e l i Ő m e l e r v e T u r i z m v e
T a n ı t ı m a B a k a n l ı ğ ı K a n u n u ' n u n 33.
M a d d e s i

4266 sayılı Kanun'la getirilen düzenleme, —olduğu gibi— ertesi yıl çıkarılan 16 Temmuz 1943 tarih ve 4475 sayılı Kanun'a¹⁸ geçirilmiş; buna sadece —yeni adıyla— Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü'nün Anadolu Ajansı'nda sürekli bir denetçi bulunduracağına ilişkin bir fıkra eklenmiştir (m. 36). Daha sonra 4475 sayılı Kanun'

¹⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 26 (1942), S. Sayısı : 205 «Başvekâlete Bağlı Matbuat Umum Müdürlüğü Teşkilât ve Vazifelerine Dair Olan Kanuna Ek Kanun Lâyihası ve Bütçe Encümeni Mazbatası (1/830)», s. 1.

¹⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 26 (1942), S. Sayısı : 205, s. 1.

¹⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 26 (1942), S. Sayısı : 205, s. 2.

¹⁸ Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü Teşkilât, Vazife ve Memurları Hakkında Kanun.

daki düzenleme, öz Türkçe akımına uygun bir dille 24 Mayıs 1949 tarih ve 5392 sayılı Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü Kanunu'na alınmış (m. 29); 5392 sayılı Kanun'daki düzenleme ise, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'na uyarlanmış olarak küçük bazı değişikliklerle 2 Temmuz 1963 tarih ve 265 sayılı Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Kanunu'na aktarılmıştır. Böylece kırk yıla yakın bir dönem kapsayan bir hukuk gelişmesi, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Kanunu'nun 33. maddesinde noktalanmıştır. «Anadolu Ajansı ile sözleşme» kenar başlığını taşıyan bu madde şöyledir:

«Bakanlık, Anadolu Ajansının bütçesini, kadrosunu ve bunların uygulanmasını denetlemeye ve ödenecek miktar, her yıl kendi bütçesinin Anadolu Ajansı bölümündeki ödeneği aşmamak üzere, Anadolu Ajansı ile en çok beş yıllık sözleşme yapmaya yetkilidir.

Bu sözleşmede, Anadolu Ajansı yöneticilerinin atanma yolları da belirtilir.

Bakanlık, Anadolu Ajansında bir denetçi bulundurulur».

d) Anadolu Ajansı T.A.Ş. Yöneticilerinin Atanmasında Etkili Olmak

Görüldüğü gibi bu madde, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'na, dolayısıyla Hükümete sadece Anadolu Ajansı T.A.Ş.'ni denetleme yetkisi değil, aynı zamanda yöneticilerinin atanmasını etkileme olanağı vermektedir. Gerçekten Anadolu Ajansı T.A.Ş. ile yapılacak sözleşmede Yönetim Kurulu üyeleriyle Genel Müdürün atanması belirli koşullara bağlanabilir; örneğin Yönetim Kurulunda Maliye Bakanlığı ile azınlık pay sahiplerinin belirli oranlarda temsili, Genel Müdür için Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'nın veya Hükümetin onayı aranabilir. Nitekim Anadolu Ajansı - Devlet ilişkilerinin düzenlenmesinde en önemli hukuki aşama olan 4266 sayılı Kanun'a ilişkin Hükümet Tasarısında Ajans Genel Müdürünün Başbakanın onayı ile atanması önerilmiş (m. 3); fakat Türkiye Büyük Millet Meclisi Bütçe Komisyonu, —daha esnek ve daha geniş kapsamlı bir hükümle— Anadolu Ajansı T.A.Ş. ile yapılacak sözleşmede Ajans Genel Müdürü ile Yönetim Kurulu üyelerinin atanma tarzlarının da saptanmasını kabul etmişti (m. 1/II)¹⁹. Her ne kadar günümüzde Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Kanunu'nun 33. maddesi, Anadolu Ajansı ile yapılacak sözleşmede Ajans «yöneticilerinin» atanma

¹⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 26 (1942), S. Sayısı : 205, s. 3.

yollarının belirtileceğinden söz etmekte ise de (f. II); bu hükmün Ajans Genel Müdürü ile Yönetim Kurulu üyelerini kapsadığını yukarıda anlatılan hukukî gelişme açıkça göstermektedir.

Fakat 33. maddenin Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'na, dolayısıyla Hükümete verdiği Anadolu Ajansı T.A.Ş.'ni denetleme yetkisi ile yöneticilerinin atanmasını etkileme olanağından şimdiye değin ancak çok sınırlı bir ölçüde yararlanıldığı anlaşılmaktadır. Bunda Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Kanunu döneminde işbaşına gelen siyasal kadrolarla Anadolu Ajansı T.A.Ş. yöneticilerinin genellikle aynı siyasal doğrultuda bulunmaları rol oynamış olabilir.

Aşlında 33. madde, siyasal iktidarların tutumuna göre farklı uygulamalara elverişli bir düzenlemedir. Bu düzenlemenin siyasal iktidara verdiği olanak, Anadolu Ajansı T.A.Ş. yönetiminde Anayasamızın 121. maddesindeki tarafsızlık ilkesinin gerçekleşmesini sağlayıcı bir denge ögesi olarak değerlendirilebileceği gibi; tarafsızlık ilkesinden saptırıcı bir malî baskı veya kayırma aracı olarak da kullanılabilir. O yüzden Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Kanunu'nun II. Dünya Savaşı koşulları içinde biçimlenmiş bir düzenlemeyi sürdüren 33. maddesini Anadolu Ajansı'nda tarafsızlık ilkesinin işlerliği için yeterli bir güvence saymak güçtür.

B — Anadolu Ajansı'nı Özerk/Tarafsız Bir Kamu Tüzelkişiliği Olarak Yeniden Örgütlemek

Görüldüğü gibi, Anadolu Ajansı'nın durumunu anonim ortaklık statüsü içinde düzeltmeğe yönelik çözüm yolları olarak incelediğimiz seçeneklerde Ajans'ın siyasal iktidarların etkisi, hatta kontrolü altına girmesi olasılığı belirgin bir yer tutmaktadır. Üstelik bunlardan bazılarının uygulanmasında güçlüklerle karşılaşılabilir. anlaşılmaktadır.

O yüzden Anadolu Ajansı sorunu için anonim ortaklık statüsü dışında da bir çözüm yolu aramak yararlı olacaktır. Böyle bir çözüm yolu, Anadolu Ajansı'nın özerk/tarafsız bir kamu tüzel kişiliği olarak yeniden örgütlenmesinde bulunabilir. Başlangıçta da değindiğimiz gibi, Kurtuluş Savaşı sonrasında Anadolu Ajansı'nın anonim ortaklık durumuna getirilmesindeki amaç, zaten Ajans'a normal zamanların koşulları içinde yaptığı işlerin özelliklerine uygun bir hareket serbestliği, başka bir deyişle belirli bir özerklik kazandırmaktı. Henüz özerk/tarafsız kamu tüzelkişiliği kavramının gelişmediği 1924 Anayasası döneminde konunun özel hukuk hükümlerine tabi bir kuruluş yapısı içinde ele alınması doğaldı.

Ancak bir yandan Anadolu Ajansı T.A.Ş. Anasözleşmesinin Genel Kurulda oy hakkının kısıtlanmasına ilişkin hükümlerinin zamanla azınlık yönetimine yol açan çarpık bir sisteme dönüşmesi, öbür yandan II. Dünya Savaşı koşulları içinde 4266 sayılı Kanun'la biçimlenen ve günümüzde 265 sayılı Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Kanunu'nun 33. maddesiyle sürdürülen düzenlemenin Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nin hukuki ve malî özerkliğini geniş ölçüde zedeleyebilecek nitelikte olması karşısında, Ajans için 1925'te bulunan anonim ortaklık formülünün hâlâ geçerliğini koruduğu kolaylıkla söylenemez. Buna karşılık Anadolu Ajansı'nın vaktiyle anonim ortaklık durumuna getirilmesiyle güdülen amacın şimdi 1961/1971 Anayasasının 121. maddesi anlamında bir özerk/tarafsız kamu tüzelkişiliği içinde daha iyi gerçekleştirilmesi olanağı vardır.

Anadolu Ajansı'nın özerk/tarafsız kamu tüzelkişiliği olarak yeniden örgütlenmesi, iki aşamada tamamlanabilir:

1. Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nin Devletleştirilmesi

İlk aşamada yapılacak iş, Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nin özel teşebbüs niteliğinin kaldırılması, başka bir deyişle devletleştirilmesidir. Bilindiği gibi Anayasamız, kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüslerin kamu yararının gerektirdiği durumlarda gerçek karşılıkları kanunda gösterilen biçimde ödenmek koşuluyla devletleştirilmesine olanak tanımaktadır (m. 39 c. 1).

İmdi başlangıçta zaten bir Devlet dairesi olan Anadolu Ajansı'nın bir kamu hizmeti gördüğüne şüphe yoktur. Anadolu Ajansı T.A.Ş. üzerindeki Devlet denetimini ilk kez düzenleyen ve şimdiki Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Kanunu'nun 33. maddesinin öncüsü olan 4266 sayılı Kanun Tasarısına ilişkin Bütçe Komisyonu Tutanağında yazılı gerekçeler arasında —daha önce gördüğümüz gibi— Ajans'ın «mühim bir amme hizmeti ifa» ettiği de belirtilmiştir²⁰. 27 Mayıs 1960 Devriminden sonra çıkarılan 12 Ağustos 1960 tarih ve 57 sayılı Anadolu Ajansının Malları ve Personeli Hakkında Kanun'un da Ajans'ın bir kamu hizmeti gördüğü düşüncesine dayandığı açıktır. Gerçekten bu Kanun'a göre, ceza hukuku açısından Anadolu Ajansı'nın malları Devlet malı, personeli Devlet memuru sayılır (m. 1-2, geç. m.; krş. Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Kanunu m. 22, 40).

Öte yandan özel teşebbüsçe yürütülen bir kamu hizmetinin

²⁰ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 26 (1942), S. Sayısı : 205, s. 1 (yük. III A 4 b).

doğrudan doğruya Devlet veya bir kamu tüzelkişisince yapılmasının toplumsal gereksinmelere daha uygun düştüğü her durumda kamu yararının varlığı kabul edilebilir. Hele Devletin malî yardımıyla desteklenen, daha doğrusu ancak bu yardımla yürütülebilen bir kamu hizmetinin doğrudan doğruya Devlet veya bir kamu tüzelkişisince üstlenilmesinde kamu yararı daha belirgin olabilir. İşte Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nin de Devletten aldığı malî yardımın Anayasal koşulu ve yaptığı hizmetin gereği olan tarafsızlık ilkesinin işlerliğini güvence altına alacak bir hukukî statüye kavuşturulmak üzere devletleştirilmesinde kamu yararı bulunduğu kolaylıkla söylenebilir.

Fakat genel olarak bir teşebbüsün kamu hizmeti niteliği taşıdığını veya bu niteliği kazandığını ve devletleştirilmesinde kamu yararı bulunduğunu, yaşanan çağın anlayışına ve toplumsal gereksinmelere göre ancak kanun koyucu takdir edebileceği gibi²¹; Anadolu Ajansı T.A.Ş. için de bu koşulların gerçekleştiğini kanun koyucu saptayacaktır. Çünkü devletleştirme bir kanun konusudur.

Anadolu Ajansı T.A.Ş. gibi pay senetlerinin yarıya yakın bir bölümü zaten Hazine'ye ait bir anonim ortaklığın devletleştirilmesinde izlenebilecek en basit yol, bu amaçla çıkarılacak kanunda geri kalan pay senetlerinin «gerçek» değerleri üzerinden Devlete devredildiğinin öngörülmesidir²². Böylece Devlet Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nin tek pay sahibi durumuna gelmiş, dolayısıyla Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nin bütün malvarlığı Devlete geçmiş olacaktır. Hemen söyleyelim ki, bu aşamada Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nin özel teşebbüs niteliği kaldırılmış olmakla birlikte, anonim ortaklık olarak hukukî varlığı henüz sona ermiş değildir. İkinci aşamaya kadar Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nin tek pay sahipli anonim ortaklık

²¹ Aynı yönde bk. *Ali Ülkü Azrak*, Millileştirme ve İdare Hukuku, İstanbul 1976, s. 38 vdd, 54, 228 vd; *Akın Düren*, Devletin Mülkiyete El Atmasından Doğan Tazmin Yükümlülüğü, Ankara 1977, s. 91-93.

²² Geçmişteki Türk uygulamasından bu yönde bir örnek olarak bk. 5 Temmuz 1939 tarih ve 3688 sayılı Ankara Elektrik, Ankara Havagazı ve Ankara Elektrik Türk Anonim Şirketleri Hisse Senetleriyle Hak ve Vecibelerinin Satın Alınmasına Dair Mukavelelerin Tasdikına ve Bu Şirketlerin Muvakkat İşletmeleriyle Satın Alma Bedellerinin Tesviye Tarzına Dair Kanun m. 1, 3.

Fransız uygulamasından örnekler olarak bk. *Loi du 2 décembre 1945, relative à la nationalisation de la Banque de France et des grandes banques et à l'organisation du crédit*, art. 1; *Loi du 25 avril 1946, relative à la nationalisation de certaines sociétés d'assurances et à l'industrie des assurances en France*, art. 7.

olarak hukukî varlığını sürdürmesi, Türk Ticaret Kanunu'nun anonim ortaklıklarda pay sahipleri sayısının beşten aşağıya düşmesine geçici olarak olanak tanıyan sistemine aykırılık yaratmaz (m. 435, krş. 434/4).

Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nin devletleştirilmesi amacıyla çıkarılacak kanunda Hazine'ye ait pay senetleri dışındaki pay senetleri karşılığının nasıl saptanacağı ve ödeneceği de gösterilmelidir. Anadolu Ajansı T.A.Ş. pay senetleri borsada kayıtlı olmadığına göre, bunlar için ödenecek karşılığın Anadolu Ajansı T.A.Ş. malvarlığının tasfiye değerine oranlanarak hesaplanması gerekecektir²³. Fakat Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nde Hazine'ye ait pay senetleri dışındaki pay senetlerinden çoğunun sahipleri veya mirasçılarının şimdi artık adresleri dahi bilinmediği, hatta büyük bir olasılıkla bu pay senetleri kayıp olduğu için; Devlete devredilecek pay senetleri karşılığında ödenecek para gerçekte önemli bir yekûn tutmayacaktır. O yüzden Anayasamızın devletleştirmede olanak tanıdığı taksitle ödeme yoluna gidilmesine de gerek yoktur (m. 39 c. 2).

2. Anadolu Ajansı'nın Özerk/Tarafsız Kamu Tüzelkişiliği Olarak Yeniden Kurulması

İkinci aşamada yapılacak iş, Anadolu Ajansı'nın anonim ortaklık olarak hukukî varlığına son verilmesi ve aynı anda 1961/1971 Anayasasının 121. maddesi anlamında özerk/tarafsız kamu tüzelkişiliği olarak yeniden kurulmasıdır²⁴. Böylece Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nin sona ermesi ile yeni kamu tüzelkişiliğinin kurulması arasında herhangi bir kesintiye meydan vermeksizin Ajans'ın sürekliliği sağlanmış olacaktır. Bilindiği gibi Anayasamız, kamu tüzelkişiliğinin ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak

²³ Fransız uygulamasından bu yönde örnekler olarak bk. Loi du 2 décembre 1945, relative à la nationalisation de la Banque de France et des grandes banques et à l'organisation du crédit, art. 2; Loi du 25 avril 1946, relative à la nationalisation de certaines sociétés d'assurances et à l'industrie des assurances en France, art. 10.

²⁴ Bilindiği gibi, 1961 Anayasasının 121. maddesiyle radyo ve televizyon istasyonları için getirilen «özerk kamu tüzelkişiliği» kavramı, 20 Eylül 1971 tarih ve 1488 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikten sonra yerini «tarafsız bir kamu tüzelkişiliği» kavramına bırakmıştır (f. I). Fakat aynı maddede «Devlet tarafından kurulan» haber ajanslarının hukukî yapısı hakkında herhangi bir açıklık olmadığı için (f. IV), yeni Anadolu Ajansı'nın bu iki kavramdan birine veya öbürüne göre örgütlenmesi, tamamıyla kanun koyucunun takdirine kalmış bir konudur. Kesin olan şey, her iki durumda da tarafsızlık ilkesinin geçerliğini koruyacağıdır (f. IV, krş. II).

kurulacağını öngörmektedir (m. 112/III). Anadolu Ajansı'nın özerk/tarafsız kamu tüzelkişiliği olarak yeniden örgütlenmesi amacıyla çıkarılacak kanunda bir yandan yeni kamu tüzelkişisinin kurulduğu açıklanırken, öbür yandan Anadolu Ajansı T.A.Ş. malvarlığının bütün aktif ve pasifleriyle yeni kamu tüzelkişisine geçtiği belirtilmelidir. Böylece yeni kamu tüzelkişisi Anadolu Ajansı T.A.Ş. nin külli halefi olarak çalışmaya başlayacağı gibi, sona eren Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nin ayrıca tasfiye edilmesine gerek kalmayacaktır (krş. Türk Ticaret Kanunu m. 439/I, 454).

Çıkarılacak kanunda özellikle dikkate alınması zorunlu bazı Anayasa ilkeleri de vardır: Bunların başında radyo ve televizyon istasyonları kadar belirli nitelikteki haber ajansları için de öngörülmüş bulunan tarafsızlık ilkesi gelir. Anadolu Ajansı'nın «Devletten malî yardım alan» bir haber ajansı durumundan doğrudan doğruya «Devlet tarafından kurulan» bir haber ajansı durumuna getirilmesi, bu ilkenin geçerliğinde bir değişiklik yapmayacaktır (m. 121/IV). O yüzden Anadolu Ajansı için çıkarılacak kanunda özellikle yeni kamu tüzelkişisinin görevleri, habercilik ve yayın politikası, yönetim ve denetimi tarafsızlık ilkesinin işlerliğini güvence altına alacak biçimde düzenlenmelidir. Örneğin yönetim kurulunda Hükümet temsilcisi yanında Ajans çalışanları ile TRT, basın ve hatta üniversite temsilcilerine yer verilmesi, tarafsızlık ilkesine uygun bir denge tedbiri olarak düşünülebilir. Şüphesiz Anadolu Ajansı'nın yeniden örgütlenmesinde ilk özerk/tarafsız kamu tüzelkişiliği olarak TRT modelinden —edinilen tecrübeleri de değerlendirmek kaydıyla— yararlanılabilir. Fakat Anadolu Ajansı için herhalde kendi ölçeğine göre TRT'ye oranla çok daha basit bir örgüt şeması yeterli olur.

Yine Anayasa uyarınca «kamu tüzelkişileri elindeki basın dışı haberleşme ve yayın araçlarından» kişiler ve siyasal partilerin yararlanma hakkının koşulları ve usulleri, «demokratik esaslara ve hakkaniyet ölçülerine uygun olarak», fakat «Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, insan haklarına dayanan millî, demokratik, layik ve sosyal Cumhuriyetin, millî güvenliğinin ve genel ahlâkın korunması halleri dışında kalan bir sebebe dayanarak halkın bu araçlarla haber almasını, düşünce ve kanaatlara ulaşmasını ve kamuoyunun serbestçe oluşumunu engelleyici kayıtlar» koymaksızın kanunla düzenleneceği için (m. 26, krş. 121/III); Anadolu Ajansı'nın özerk/tarafsız kamu tüzelkişiliği olarak yeniden örgütlenmesi amacıyla çıkarılacak kanunda bu konuya ilişkin hükümlere de yer ve-

rilmesi gerekecektir (krş. Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Kanunu m. 2, 11-19).

Ekleyelim ki, yukarda ana çizgileriyle anlatmaya çalıştığımız «Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nin devletleştirilmesi» ve «Anadolu Ajansı'nın özerk/tarafsız kamu tüzelkişiliği olarak yeniden kurulması» aşamaları, iki ayrı kanun konusu olarak ele alınabileceği gibi; tek bir kanunla da düzenlenebilir.

IV. BİR KARŞILAŞTIRMA VE SONUÇ

Görüldüğü gibi, Anadolu Ajansı'nın durumunu anonim ortaklık statüsü içinde düzeltmeğe yönelik çözüm yolları arasında «7 sayılı Kanun'u kaldırmak veya değiştirmek» başlığı altında incelediğimiz ikinci seçenek ile bu son çözüm yolunun ortak bir yanı vardır: Her ikisi de sorunun yasama organı düzeyinde ele alınmasını gerektirmektedir. Fakat söz konusu seçenekte yasama organının işe karışması, sadece Anadolu Ajansı T.A.Ş.'nin Kanunname-i Ticaret döneminden kalma Anasözleşmesini Türk Ticaret Kanunu'nun emredici hükümlerine uydurmasını zorunlu kılmak, —başka bir deyişle— şimdiye değin Anadolu Ajansı T.A.Ş. Anasözleşmesinin Türk Ticaret Kanunu'nun emredici hükümlerine uydurulmasını önlemiş bir engeli ortadan kaldırmak amacıyla sınırlı kalacak; asıl çözüm, bundan sonra Anadolu Ajansı T.A.Ş. Anasözleşmesinin değiştirilmesiyle gerçekleştirilecektir. Ancak böyle bir değişiklikte tarafsızlık ilkesine uygun denge tedbirlerine de yer verilmesi kesin olmadığı gibi, anonim ortaklık yapısı içinde alınacak herhangi bir tedbirin yine aynı yapı içinde her zaman kaldırılabilirliği veya değiştirilebilirliği açıktır.

Anadolu Ajansı'nın durumunu anonim ortaklık statüsü dışında düzeltmeğe yönelik son çözüm yolunda ise Ajans'ın özerk/tarafsız bir kamu tüzelkişiliği olarak yeniden örgütlenmesi yasama organınca gerçekleştirileceği için; getirilecek düzenleme, daha kalıcı ve daha güvenceli olabilir. Konuya bu açıdan da bakıldığında son çözüm yolunun üstünlüğü ortadadır.

İncelememizi bitirirken şu noktaya da işaret etmek isteriz ki, Anadolu Ajansı'nı uzun süre kısır siyasal çekişmelerin ortasında tutmakta yarar yoktur. Anadolu Ajansı'nı bir an önce tarafsızlığı tartışma konusu olmayan bir ulusal haber ajansı durumuna getirmek, hukukî yapısını buna göre yeniden düzenlemek zorunludur.

BİBLİYOGRAFYA

- Anadolu Ajansı Türk Anonim Şirketi Nizamname-i Dahilisi, İstanbul 1925-1341.
- Anadolu Ajansı Türk Anonim Şirketi, Sermayesi 20.000 Türk Lirası, Merkez-i İdaresi : Ankara, Mümessillikleri : İstanbul, İzmir, Adana, Harici Muhabirlikleri : Cenevre, Bükreş - Meclis-i İdare Raporu ve Murakıp Raporu, 1925 ve 1926 Seneleri Bilançoları ve Kâr ve Zarâr Hesabı, Ankara 1927.
- Halil ARSLANLI*, Anonim Şirketler, II-III, İstanbul 1960.
- Ali Ütkü AZRAK*, Millileştirme ve İdare Hukuku, İstanbul 1976.
- Akın DÜREN*, Devletin Mülkiyete El Atmasından Doğan Tazmin Yükümlülüğü, Ankara 1977.
- Halid Kemal ELBİR*, Gerekçeli-Notlu-Sistematik Türk Ticaret Kanunu ve Tatbikat Kanunu ile Alâkalı Mevzuat, 2. bası, İstanbul 1958.
- Fritz FUNK*, Kommentar des Obligationenrechtes, Bd. II, Aarau 1951.
- Yaşar KARAYALÇIN*, Özel Hukukda Meseleler ve Görüşler «Hukukî Mütâ-lâlar», Ankara 1975.
- E. SCHUCANY*, Kommentar zum Schweizerischen Aktienrecht, 2. Aufl., Zürich 1960.
- Astan Tufan YAZMAN*, «Anadolu Ajansı», İktisat ve Ticarêt Ansiklopedisi, C. I, İstanbul 1946.

KISALTMALAR

Al.	:	Almanca
Art., art.	:	Artikel, article
Aufl.	:	Auflage
Bd.	:	Band
bk.	:	bakınız
C.	:	Cilt
c.	:	cümle
dn.	:	dipnotu
F.	:	fıkra
Fr.	:	Fransızca
geç. m.	:	geçici madde
krş.	:	karşılaştırınız
m.	:	madde
muv. m.	:	muvakkat madde
N.	:	Nummer
S.	:	Sayı
s.	:	sayfa
sc	:	son cümle
T.A.Ş.	:	Türk Anonim Şirketi
vd	:	ve devamı sayfa
vdç	:	ve devamı sayfalar
yuk.	:	yukarda.